michel de montaigne

hayatın değeri uzun yaşanmasında değil, iyi yaşanmasındadır

Hayatı doğru yaşama rehberi

Yayıma Hazırlayan: Yılmaz Şener

5. BASKI

DESTEK Yayınları

"Hayat kendiliğinden ne iyi ne de kötüdür. Ona iyiliği ya da kötülüğü katan yine sizsiniz."

Hayat nasıl yaşanmalı?

Hayatın amacı nedir?

Eylemlerimiz hayatımız üzerinde ne kadar etkilidir?

16. yüzyılın Fransa'sında dünyaya gelen ünlü deneme yazarı Montaigne, yüzyıllar sonrasını dahi berraklıkla görebilen güçlü bir vizyona ve öngörüye sahip ender düşünürlerden biri... "Hayat nasıl yaşanmalı?" fikri üzerinde duran Montaigne, sosyal yaşamın zihinsel, duygusal ve tepkisel olarak nasıl yaşanması gerektiği yolunda önemli bir düşünüş biçimi koymuştur ortaya...

"Bir şeyin ne kadar büyük ya da küçük olduğu değil, hayat üstünde ne kadar etkili olduğu önemlidir..." diye düşünen ünlü yazar, hayat üzerinde etkili olan her şeyin daima öncelikli olduğunun da altını çiziyor.

DESTEK yayınları
₺15
KDV'den muaftır.
www.destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari

%40 indirimli kitap satış sitesi

ISBN: 978-605311744S
9 786053 117445

michel de montaigne

hayatın değeri uzun yaşanmasında değil iyi yaşanmasındadır

Hayatı doğru yaşama rehberi

DESTEK
yayınları

DESTEK YAYINLARI: 1209
FELSEFE: 17

MICHEL DE MONTAIGNE / HAYATIN DEĞERİ UZUN YAŞANMASINDA DEĞİL İYİ YAŞANMASINDADIR

Yayıma Hazırlayan: Yılmaz Şener

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül
Editör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak

Destek Yayınları: Şubat 2020 (3.000 Adet)
4.-5. Baskı: Mart 2020
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-744-5

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkan.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Nazlı Koçak
Sertifika No. 40200
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

michel de montaigne

hayatın değeri uzun yaşanmasında değil iyi yaşanmasındadır

Hayatı doğru yaşama rehberi

Yayıma Hazırlayan: Yılmaz Şener

ESTEK yayınları

"Benim mesleğim de sanatım da yaşamaktır."

Montaigne

Önsöz

Yazmaya ilk olarak "Kendini tanı..." diyerek başlayan Montaigne'e tarihin ilk bloggerı demek yanlış olmaz. İnsanın kendini tanımasının yazmaktan geçtiğine ve yazdıkça derinde yatanların yüzeye çıktığına inanıyordu. Aslında yaptığı şey, kendi üzerinden tüm insanlığı ele almaktı. "Her insanda tüm insanlığın halleri vardır" sözü de buradan gelir.

Montaigne okurken akla gelen ilk şey: "Bu adam benim hakkımda bu kadar şeyi nereden biliyor?"

Felsefeden dine, sosyolojiden psikolojiye, savaştan aşka; insanlara ve dünyaya dair en önemli şeyleri denemelerine konu etmiştir.

Onu okumak başlı başına bir keyif. Çiftliğine kapanıp yazan bu adamın, 500 yıl öncesinden bize seslendiğini görmek çok heyecan verici.

Sanki hemen kulağımızın dibinde fısıldıyormuş gibi yazan ve yazdıkları herkesi ve her şeyi ilgilendiren bu adam, günümüzde de en çok okunan yazarların başında gelir.

Montaigne'in denemeleri için aslında şunu diyebiliriz: Dünya Günlükleri.

O, yazdıklarıyla bir anlamda dünyanın günlüğünü tutuyordu.

Montaigne kimdir?

Montaigne, 1533 yılında Fransa'da doğdu. Dört erkek, üç kız kardeşi vardı. İyi bir eğitim alan Montaigne eğitim süresince Yunan ve Latin edebiyatını öğrendi.

Doğduktan bir müddet sonra Fransa'nın Papessus köyünde bir sütnineye gönderilen Montaigne, Fransızca bilmeyen Alman eğitmeni sayesinde Latinceyi öğrendi.

1539 yılında başlamak üzere Guyenne Koleji'nde yedi yıl okudu. Burada da Yunanca öğrendi.

1546-1547 yıllarında Bordeaux'da edebiyat fakültesinde iki yıl felsefe okudu.

1548 yılında Toulouse'ta hukuk okuluna başladı.

1554 yılında Montaigne'in babası Bordeaux Belediye Başkanı seçildi ve babası ile beraber Paris'e gidip gelmeye başladı.

1557 yılında Bordeaux Belediye Meclisi üyesi oldu.

1565 yılında Françoise de la Chassagne ile evlendi.

1570 yılında Bordeaux Belediye Meclisi'ndeki görevinden istifa ederek çiftliğine çekildi ve dünyaca ünlü denemelerini yazmaya başladı.

Denemeleri, uzunlukları birbirinden farklı 107 bölümden oluşur. Eserlerinde Epikürcü bir ahlak anlayışını sergilemiştir. Montaigne, denemelerinde başta insan sevgisi olmak üzere iyimserlik, dayanışma, özgürlük ve okuma alışkanlığı üzerine çok özgün yazılar kaleme aldı. Bu yazıları herkesin anlayabileceği sade bir anlatımla okura ulaştırdı.

1582 yılında Bordeaux Belediye Başkanı oldu ve 1585 yılına kadar bu görevine devam etti.

Montaigne, 13 Eylül 1592 tarihinde Fransa'da öldü.

"Kendimiz
sandığımızdan çok
daha zenginiz;
ama bizi oradan
buradan alarak,
dilenerek yaşamaya
alıştırmışlar.
Kendimizden
çok başkalarından
yararlanmaya
zorlamışlar bizi."

"Her şeyden önce kendini tanı."

"Kendini tanı" der Montaigne. Sokrates'in sık sık kullandığı bu sözü tüm yazı hayatının merkezi haline getirir. Yazdığı her şeyde kendinden yola çıkar ve hayatını deştikçe tanımaya başlar kendini. Bir insanda tüm insanlığın halleri olduğuna inanır ve kendi benliği üzerinden tüm insanlığın benliğine inmeye çalışır. Çünkü toplum, her insanın köküdür Montaigne için. İnsanlar da bu kök üzerinde büyüyen ağacın dalları, yaprakları ve meyvesidir.

"Herkes kendisi için bir derstir, Pliniusa göre. Ve bu ders, insanın kendini yakından görmeyi bilmesiyle ilgilidir. Benim yaptığım, bildiklerimi söylemekten çok kendimi öğrenmekle ilgilidir. Dersim başkalarına değil, kendime. Ve bunları başkasına anlatmakla da kötü bir iş yaptığımı düşünmüyorum. Belki de bana yararlı olan bu iş, başkasına da yararlı olabilir. Sadece kendimle uğraşıyorum. Bu bir delilik de olabilir, ama farklı bir delilik; benimle başlayıp benimle bitiyor, kimseye bir kötülüğü yok."

Montaigne düşüncesinde esas olan şey, insanın kendini anlatmasıdır. Bugün en fazla karşı çıkılan şeylerden biri olabilir bu ama Montaigne'e göre bu kesinlikle bencilce bir tavır değildir. İnsanın kendini anlatması kendini tanımasıyla ilgilidir ve kendini tanımayan birinden kendisini anlatması beklenemez. Zaten en büyük sorunun da bu olduğunu düşünür; kendini tanımayan insanların yaşadığı bir dünya...

Kendini tanımayan bir insanın başkaları hakkındaki fikirlerinin de bir hükmü yoktur. Zira insan kendinden yola çıkar bir başkasına varmak için. Eğer insanları tanımak adına bir yol inşa etmemişse biri, insanlara nasıl ulaşabilir?

Kendine ulaşamayan biri, başkalarına nasıl ulaşabilir?

Önce kendini çözmeli insan; derinlerine inip kim olduğunu bulmalıdır, kim olduğunu öğrendikçe kim olmadığını da öğrenecektir. Ve bir insanın kendisi adına atacağı ilk önemli adım da kim olmadığını öğrenmektir. Düşündüğün kişi değilsen, kendini tanımamışsın demektir.

Burada Montaigne yasaları devreye giriyor: Önce kendini tanı, diğerlerine zamanla sıra gelir.

"İnsana düşen en önemli şeylerden biri, ne olduğunu bilmekte dikkatli davranmasıdır. İyi ya da kötü, her iki yanını da aynı hassasiyetle bulup ortaya çıkarmalıdır. Eğer kendimi iyi ve akıllı biri olarak görüyorsam, bunu çekinmeden söylemeliyim. Kendini olduğundan az göstermek tevazu falan değil, tamamen budalalıktır. Aynı şekilde

kendine değerinden az paha biçmek de bir tür korkaklıktır. Şöyle der Aristoteles: Hiçbir iyilik sahtelikle bir arada gitmez, doğru hiçbir zaman yanlışa yer vermez."

Montaigne'e göre, insanın kendi üzerinde durması, kendini sevmesi, kendine zaman ayırması bencillik değildir; insanın kendi kendine verdiği bir haktır ve bu hakkını da kullanmalıdır. Bencilliği kişinin kendisiyle ilgilenmesi değil, kişinin kendini tanımamasıyla ilişkilendirir. Bencil insanların, kendine değil kazançlarına zaman ayıranlar olduğunu söyler Montaigne. Çünkü bencil biri için insanın kendine zaman ayırması zaman kaybından başka bir şey değildir.

Oysa bir insanın ilk görevi, güzel bir yaşam sürmesidir. Ve bu geminin kaptanı da kişinin kendisidir. Eğer kendi yaşamının kaptanıysa bir insan, o zaman o geminin her şeyini en ince ayrıntısına kadar bilmelidir. Ancak o zaman denizin dalgalarına ve fırtınalara göğüs gerebilir. İnsana düşen şey kendi varlığından yola çıkarak dünyayı keşfetmektir, bir insanda olanın tüm insanlarda da olduğunu ve tüm insanlarda olanın da dünyaya dair olduğunu söyler Montaigne.

Kendini tanı ki insanları tanıyasın, insanları tanı ki dünyayı tanıyasın...

Montaigne'in yüzyılları aşarak günümüze ulaşan düşüncelerinin en güzel yanı, geçmişten bize bakmasıdır. Zamanın taşıdığı bu eşsiz düşünceler, dile getirildiği günden bugüne canlılığından hiçbir şey yitirmedi.

"Dünyadaki
en bilge insan,
kendisine ne bildiği
sorulduğunda,
tek bildiği şeyin
hiçbir şey bilmediği
olduğunu söyleyendir."

Nasıl yaşanır?

"Nasıl yaşanır?" sorusunu tarihte en kapsamlı şekilde ele alan kişilerden biridir Montaigne. Bu, "Nasıl yaşamalı?" sorusuyla karıştırılmamalı. Montaigne bu merakını o kadar genişletmişti ki, birçok kültürü araştırdı ve en tuhaf geleneklere kadar bu işi kurcaladı. Toplumdan topluma, kültürden kültüre türlü türlü yaşama biçimleri olduğunu denemelerinde yazdı. Kimsenin merak etmediği, umursamadığı konuların üzerinde duruyor, insanların yaşamlarına olan etkisini ölçüyordu. Çünkü ancak bu şekilde bir insanın nasıl yaşaması gerektiğini bulabileceğini düşünüyordu. Ve bunların sonucunda kendince vardığı sonuç, her insanın kendine özgü bir yaşam biçimi olduğuydu. Aynı toplumda, aynı evde hatta ikiz olması bile durumu değiştirmiyordu; her insan özünde bir dünyaydı.

"Dünyada birbirinin eşi ne iki görüş vardır, ne iki saç kılı, ne de iki tohum."

Montaigne bir konuda yazdığında o konuyu mutlaka araştırırdı. Ve merak ettiği konular sonu gelmez uzunlukta bir liste oluşturuyordu. Nasıl yaşanır konusunu irdeledikçe ortaya bu kez de nasıl yaşamalı sorusu çıkıyordu. Herkesin kendine özgü bir dünyası elbette vardı ama "gerçekler" dediğimiz şey de doğru ve yanlışlar gibi göreceli değildi. Haliyle insanın hayatı ele alma biçiminde de evrensel durumlar vardı.

Montaigne'in en sevmediği şeylerin başında kaos ve karmaşa gelirdi. Bu açıdan düzeni severdi. Bunun sebebi biraz münzevilikten biraz da devlet adamı kimliğinden geliyor. Her ne kadar denemelerinde öne çıkan insan tabiatı olsa da, bireyle devleti karşı karşıya getirecek sözler söylemekten kaçınırdı. Belediye başkanlığı yapmış bir insanın kurumsal bir düşünceye sahip olması elbette olasıdır. Ama Montaigne'i hemen aklımıza doluşan günümüz belediye başkanları profiliyle özdeşleştirmemek lazım, bu ona haksızlık olur. Entelektüel birikimini devlet işleri için kullandığı kesin. Siyaseti tamamen bıraktıktan sonra evine çekilip yazmaya başladı, aslında önünde bu anlamda uzun bir yol vardı ama onun tercihi topluma konuşmak değil, kendi kendine konuşmak, yani yazmak oldu.

O dönemlerde hiç kimsenin yapamadığı şeyleri yapan da oydu; krallık ve Kilise'yi de yazılarına konu ediyordu. Ama konu etme biçimi biat değildi. Tanrı'ya yakın olarak kabul edilen kral ve papayı sıradan kişiler gibi ele alır ve yüzlerce yıldır sorgulanamaz olan kişilerin

aslında pek de öyle sorgulanmayacak kişiler olmadıklarını gösterirdi. O dönemde bunu yapanlar çok azdı ve yapanlar da isimlerini gizlerlerdi.

Montaigne, insan yaşamının çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu ve özünde kişilerin kendine ait düşünce ve yaşayış biçimleri olsa da, genelde ortak bir yaşama biçimi olduğunu düşünürdü.

İnsanın yaşamayı öğrenmesi içi evvela ölümü kafaya takmamaları gerektiği üzerinde çok sık dururdu. Ölümün insan için bir dert olmadığını, yaşamın tadını çıkarmanın ancak ölümü unutmakla mümkün olduğunu düşünüyordu.

Bu konuya yaklaşımı şöyleydi:

Öncelikle insanın ele alması gereken şey, kendi ellerinde olanlardır. Uzanabildiği şeydir yaşamına katkı sağlayan. Ölüm bizim elimizde değil ve kimin elinde olduğunu da bilmiyoruz. Bu bile bunun düşünülmemesi gerektiğini gösterir. O bize uzanabilir ama biz ona uzanamayız. Bizim dışımızda bir şeydir ölüm. Çünkü ölüm geldiğinde biz olmayacağız ve bunu da hiçbir zaman bilemeyeceğiz, ama biz var oldukça da ölüm yok demektir. Bu, insanı aşan bir durumdur. Bu yüzden dert edinmesi gereken bir konu değildir.

İnsan dünyada olduğu sürece kendisine düşen şey yaşamaktır, ölümü düşünmek değil. İnsan isterse çok güzel bir yaşam sürebilir, ama önce alışkanlıklarından arınması lazım. Zihnini temizlemeli ve kendini arındırmalı. Ancak böyle rahat bir yaşam sürdürebilir.

"Dostun olsun
istiyorsan dost ol.
Dostluğun kolları
birbirimizi dünyanın
bir ucundan diğer
ucuna kucaklayabilecek
kadar uzundur."

"Önce dost ol."

İnsan ilişkilerinin en temel dayanaklarından biri olan dostluk, Montaigne için çok derin anlamlar içerir. Onun dostluğu karşıdan bir şey beklemeden ilerler; dostunu kendine çekmekten çok kendinden dostuna vermek olduğunu, ondan beklediği en büyük iyiliğin kendine yapacağı iyilik olduğunu söyler. Dostunun kendisine yapacağı iyi bir şeyi, kendisine yapılmış gibi sayar Montaigne. Onun dostluğu ele alış biçimi çok yücedir. Bugün kimsenin bırakın yapmayı, duyduğunda bile kendisine çok uzak gelen bir dostluk biçimidir bu.

Karşılıklı çıkar beklemeksizin salt kişilik üzerinden ilerleyen, menfaatten çok karakterin şekil aldığı saf ve temiz bir dostluk ilişkisi. Günümüzde yokluğundan sürekli şikâyetçi olunan ama olması için pek bir şey yapılmayan, sadece sohbetlere biraz ağırlık ve anlam katması için bahsedilen bir şey haline geldi gerçek dostluğun ilkeleri.

Dostluğun bir kelimeden çok öte bir şey olduğuna, söylendiğinde dahi içerdiği anlamın önünde eğilmek gerektiğine inanır Montaigne.

Bunları rahatlıkla söyler, çünkü bir dostlukta kendisine ne düşüyorsa hepsini yerine getiriyordu. Hatta bunu bir görev ya da kendisine düşen bir şeymiş gibi değil, tamamen içinden geldiği için ve severek yapıyordu.

Montaigne bunları söylemekle kalmaz, bu dediklerini uygular da. Özellikle denemelerinde baskın olan insan ilişkilerinde dostluk üzerine yazdığı yazılarda, içtenliğini tüm açıklığıyla ortaya koyar.

Bu konuda Montaigne'den öğreneceğimiz çok şey var.

"Dostluk dediğimiz şey, ruhumuzun bir arada olmasını sağlayan ya da edindiğimiz derin ilişkiler ve yakınlıklardır. Benim inandığım dostluk biçiminde ruhlar o kadar derinden kaynaşmıştır ki onları birleştiren dikiş yok olmuş, artık bulunamaz olmuştur. Çok sevdiğim dostumu neden sevdiğimi bana sorarlarsa, yanıtım şöyle olur: O, o idi... Ben de bendim."

Montaigne'in dostluğa bakış açısı kendine özgüdür; eşler arasındaki ilişkiyi de bir dostluk biçimi olarak ele alır. Ve en kalıcı dostluğun da evliliklerde ortaya çıktığını söyler.

Eşler arasındaki ilişkinin dostluğa evrilmesinin de bir yöntemi olduğunu belirtir. Bunun en işe yarayan halini, arada bir ayrılıkların olmasına bağlar. Çoğunluğun aksine Montaigne, ayrılıkların ilişkileri gevşetmeyeceğine inanırdı. Uzun bir ilişki ve bunun sonucunda ortaya çıkacak olan dostluğu sağlamlaştıracak olan şeyin, arada sırada eşlerin birbirlerinden uzaklaşmaları olduğunu söyler. Uzakta olanın, insana her daim daha hoş geldiğini belirtir.

"Her gün birini görmenin tadı başka, ayrılıp kavuşmanın tadı başkadır. Ayrılıklar yakınlarıma olan sevgimin tazelenmesini sağlar, hayatımın tadını artırır."

Gözden ırak olanın gönülden de ırak olduğu savını pek dikkate almaz Montaigne. Mesafelerin artırdığı özlemde insana dair olanın yüzeye çıktığına inanır. Dostluğa, aşka ve sevgiye olan bağlılığın, arada bir ortaya çıkacak olan özlemle belli olacağını söyler Montaigne.

Sürekli bir arada olunan her ilişkinin bir süre sonra aşınmaya başlayacağını ve her iki taraftan da bir şeyler alacağını söyleyen Montaigne'in bu konudaki haklılığı, bugün de geçerliliğini koruyor. Özellikle günümüzde bu çok keskin bir biçimde kendini belli ediyor.

Bir tüketim ürünü haline gelen aşk, sevgi ve dostlukların raf ömrü, insanın insana duyduğu tahammülle sınırlanmış durumda.

Ve günümüzde en az görülen şeydir insanın insana duyduğu tahammül.

500 yıl öncesinden dostluğun reçetesini bizlere uzatıyor Montaigne; eğer başarabilirseniz yöntemi budur diyor.

Her dönemin aşk, sevgi ve dostluğu ele alış biçimi kendine özgüdür, ama tüm dönemlerde ortak olan tek şey; aşk, sevgi ve dostluğun sürekli ihmal edilmesi sorunudur.

Montaigne kendi çağında bu konulara olan eksikliği görmüş ki bunları ele almış.

"Bir başkasına
bağlı yaşamak
yürekler acısı ve
belalı bir şeydir.
Kendimiz ki
en iyi, en emin
sığınağımız odur,
kendimiz bile
güvenilir değiliz
yeterince."

İnsan kendisi için ne kadar yaşar?

Sabah evden çıkıyoruz, işe gidiyoruz, akşama kadar çalışıyor ve tekrar eve dönüyoruz ya da bir yerlere gidiyoruz. İşten izinli olduğumuz vakitlerde, iş yüzünden vakit ayıramadığımız diğer işlerimizi hallediyoruz; biriyle görüşmek, bir ziyaret ya da aradan çıkarılması gereken angarya işler.

Aslında burada öne çıkan tek şey şu oluyor: Bunların ne kadarını kendimiz için yapıyoruz? Kendimiz için dediğimiz şeylerin ne kadarı aslında bizim için?

Hayatının çoğunu başkaları için yaşamayan kaç kişi var?

İnsan daha doğduğu andan itibaren tıpkı oksijene olduğu gibi insanlara bağımlı hale geliyor. Bir topluluktan biraz uzak durmaya görsün, nefes alamaz duruma gelir. Bu da insan hayatının bağımlılığının sınırlarını ölçen en belirgin şey.

İnsan böyle midir gerçekten, yani doğar doğmaz insanlara bağımlı mıdır?

Tabii bebek ve çocukları saymıyoruz. Ama bağımlılık o dönemlerde alışkanlık halini alıyor.

Bağımlılık da bir tür alışkanlıktır. İnsanın kendinden uzaklaştığı bir başka biçimdir. Sanki kendimiz için yaşıyoruz ama yaptığımız şeylere baktığımızda bize dair olan şeyler en azını kapsar. Peki yalnız yaşamak insanı bu tür bağımlılıklardan kurtarır mı?

Montaigne'e göre hayır; yalnızlığı ele alış biçimidir insanı insanlardan koparan. Tek başına bir yerde yaşamak, sizi tek başına bir yerde yaşayan biri yapar, yalnız biri yapmaz. Alışkanlıklarından arınmayan ve kendini keşfetmeyen bir insanın yalnız yaşamaya başlaması, mekân değiştirmesinden öteye gitmez.

Sokrates'e biri hakkında şöyle derler:

"Seyahat onu hiç değiştirmedi."

"Tabii ki değiştirmez" der Sokrates. "Çünkü kendisini de beraberinde götürmüştür."

Montaigne'in yalnızlığa bakış açısı da tam olarak böyledir, önce kendinden kurtulman gerek. Kendin denilen kişi, başkalarının yarattığı bir kişidir. İşte o heykeli parçalayıp kendini ortaya çıkarmalısın.

"İnsan önce içindeki sıkıntıyı dağıtmalı, yoksa yer değiştirmek daha fazla bunalmaktan başka bir şey değildir.

Kalabalıktan kaçmak yetmez, bir yerden başka bir yere gitmekle iş bitmez. Öncelikle, içimizdeki kalabalık hallerimizden kurtulmamız, kendimizi kendimizden koparmamız gerekiyor."

Kalabalığı bir iç sıkıntısı olarak görür Montaigne. Kalabalıklar insanı daima gölgeler. Kendine ait bir yaşamı inşa ederken insan, onun için hazırlanan kabuğun içinden çıkmalı evvela. Bu kabuğun farkına varan insan asla eskisi gibi olmaz. Gelenekler, kültürler ve din çemberinde dönen bir alışkanlıklar ağının inşa ettiği bu kabuk, bir süre sonra kişinin bir uzvu halini alır ve bu da elbette en kötüsüdür.

Yapmaya alıştırıldığımız işlerin binde birinin bile doğrudan bizimle ilgisi olmadığını söyler Montaigne ki bunu söyleyebilecek ilk kişilerden biridir. Konumu gereği bunu görebilecek bir insandır. O dönemde her insanın toplumun bir uzvu olarak kabul edildiğini ve toplumdan ayrı bir insanın ancak bir av olduğunu düşünürsek, Montaigne'in birey temelli denemeler yazması, hiç de küçümsenecek bir şey değil. O dönemi ele alırsak bir soylu için halk demek, o soylunun varlığını koruması, kollaması ve hizmetini görmesi demekti. Montaigne de bir soyluydu ama yine de bu konuyu epey kafasına takmıştı.

"Bakmışsınız bir adam canını dişine takmış, kurşun yağmuru altında yıkık bir kale duvarına tırmanıyor. Bir

başkası karşı tarafta, kan revan içinde o kaleyi savunuyor ölesiye. Bunlar kendileri için mi? Uğrunda ölecekleri ve hiç görmedikleri insan belki o sırada keyif sürmektedir."

İnsanın yaşam konusunda borçlu olduğu ilk kişinin kendisi olduğunu söyler Montaigne. Bir başkası adına kendi derisi içinde oyalanmaktan başka bir şey değildir diğer türlüsü. Alışkanlıkların kelepçe gibi zihnimize takılması, insana dair olanı da hep karanlık tarafa, görünmezliğe iter. Daha da kötüsü, bunu bencillikle yaftalar. Oysa kendini tanımayan bir insan, ne kadar tanıyabilir ki dünyayı?

Dünya budur diyenin ağzıyla konuşan biri için dünya, bir başkasının söylediği şeydir.

Kendine dil olmayan bir insan, ancak başkalarına kulak olur.

"Talih insana
bütün nimetlerini
verse, onları
tadabilecek
bir ruh gerekir.
Bizi mutlu eden;
bir şeyin sahibi
olmak değil,
o şeyin tadına
varabilmektir."

Mutluluğa ulaşmak

"Bizi mutlu eden, bir şeyin sahibi olmak değil, o şeyin tadına varabilmektir" der Montaigne. Hayat insana bütün nimetleri verse de, tadabilmek için evvela rahat bir ruha sahip olması gerekir. Kafası dünde kalmış ya da aklı yarına gitmiş birinin sahip olduğu iç sıkıntısı, o kişinin hayattan tat almasını nasıl mümkün kılar?

Sağlığı ve düşüncesi yerinde olmayan biri, hazdan ve mutluluktan bir şey anlamaz. Ruhu pas tutmuş bir insanın hayata bakışı, rengârenk bir ruha sahip olan biriyle aynı mıdır?

Mutluluk evvela onu hak edene yoldaş olur. Peki kimdir mutluluğu hak eden?

Medeniyet tarihi boyunca insanlar mutluluk üzerine düşündüler, yazdılar, çizdiler. Ve hâlâ da yazılıp çizilmeye devam ediliyor. He dönemin en önemli konusu olduğu gibi, en önemli sorunu da oldu. Sorun olması

elbette var olmasından değil, olmayışındandı, ya da nasıl olunacağıyla ilgili bir formül bulunamayışındandı.

Montaigne, mutluluğu kişilikle ele alır. Her insanın mutluluğu kendine göredir. Ama ortak olan bir şey var ki o da herkesi ilgilendirir; dert, mutluluğun pasıdır.

"Nasıl ki dili pas tutmuş bir insan Yunan şarabının tadından bir şey anlamazsa; bir at, üzerindeki zengin koşumların farkında olmazsa; zevksiz bir ahmak da içinde yaşadığı mutluluğun tadına varamaz."

Gerçi cehalet mutluluktur denir ama Montaigne bu konuya aynı şekilde yaklaşmaz. Ona göre mutluluk evvela mutlu olduğunu bilmekle mümkündür. Bunun bilincinde olmayan biri mutlu olsa ne fark eder?

Tabii bu yaklaşım kişiye göre değişir; birini mutlu eden şey, bir başkasını etmeyebilir.

Montaigne, denemelerine kendinden çok fazla şey katar. Kendisine dair olmayan şeylere de kendisinden bir şeyler katar ve o şekilde ele alır. Mutlulukla ilgili tanımını da bugün birçok kişi kabul etmeyebilir. Ama o, üstadı Platon'u her daim referans gösterir.

Aynı konuya Platon'un yaklaşımı da benzer düşünceler taşır: "Sağlık, güzellik, zenginlik ve bütün bu iyi denen şeyler insanın doğrusuna ne kadar yaraşırsa, eğrisine de o kadar yaraşmaz. Kötü dediğimiz şeyler de tersine..."

Montaigne'in mutluluk formülü de yine kişinin kendisiyle ilgilidir. Yalnız kendi hayatından sorumlu kişinin, diğerlerine oranla daha rahat olduğunu ve rahatlığın da mutluluğa uzanan bir yol olduğunu belirtir.

İç sıkıntısı kadar mutluluğu yok eden bir başka şeyin de, bolluk olduğunu söyler Montaigne. Zaten iç sıkıntısını biraz tetikleyen de budur. En güzel tat, özlenen şeylerde olur. Çok acıktığınızda yemeğin tadına varırsınız, çok özlediğinizde sevginizi fark edersiniz, bir yokluktur bir şeyin varlığına duyulan özlemi artıran. Ve bunlara ulaşmaktır mutluluğu tetikleyen. Özlemi çekilen bir şeye varmakla ortaya çıkan mutluluk, ulaşılan o şeyin sürekli varlığıyla da yok olur. İşte hayat böyle bir nizam içerisindedir.

Şöyle der Ovidius: "Fazla yüz bulan, her dediğini yaptıran aşk bezginlik verir. İyi bir yemeği fazla kaçırmak da bozar mideyi."

Montaigne mutluluğu ölçüyle değerlendirir. Eğer mutlu olmak istiyorsanız sınırları ve ölçüleri iyi bilmeniz gerekir. Aksi takdirde mutluluk gelse bile haberiniz olmaz.

Mutluluk insan zihniyle olduğu kadar, davranışlar ve eylemlerle de ilgilidir.

Yaptıklarımızın ortaya çıkardığı sonuçlar elbette hayatımızı etkileyecektir...

"Ölüme hazır
olmak, özgür
olmaktır.
Ölmekten
korkmayan insan,
asla birinin
kölesi olmaz."

Ölümden ne kadar korkmalı?

Ölüm için, "Bütün dertlerin bittiği yere gitmeyi dert edinmek, büyük budalalıktır" der Montaigne. Ölüme olan yaklaşımı çok rasyoneldir. Hakkında hiçbir fikir sahibi olmadığımız ölümden her şeyden daha fazla korkmamızın bir budalalık olduğunu belirtir.

"Tabiat ana bize diyor ki, bu dünyaya nasıl geldiyseniz, aynı şekilde çıkıp gidin. Ölümden hayata geçerken yaşamadığınız kaygıyı, hayattan ölüme geçerken neden yaşayasınız? Ölüm varlık nizamının, dünya hayatının şartıdır."

İnsanların hayatla ilgili çoğu şikâyeti hayatın iyi geçmediği, kendilerine haksızlık edildiği ve boşu boşuna geçtiği yönündedir. Ve hayatları boyunca bu argümanı tekrarlarlar. Montaigne ise buna şu şekilde

yanıt veriyor: Madem hayat boş ve sana bir şey vermiyor, o zaman yaşayıp ne yapacaksın? Hayatta senin çok fazla bir şeyin yok demek ki.

İlk etapta okuyunca biraz zalimce gelebilir ama rasyonel bir yaklaşımla ele alındığında mantığa uzak bir şey değil. Eğer bir insan kendi hayatıyla ilgili gerçeği doğru bir yaklaşımla ele alırsa, ölüm gerçeğini de ele almayı öğrenecektir. Bir ölüm gerçeği var ve tıpkı doğmak bizim elimizde olmadığı gibi ölüm de bizim elimizde olmayacaktır. Bu yüzden ikisi arasındaki süreye odaklanmak gerek.

"Yaşadığınız her an hayattan eksilir ve harcanır. İnsan ömrünün günlük işi, ölüm evini inşa etmektir. Hayatın içinde olan aynı zamanda ölümün de içindedir. Çünkü hayattan çıkan ölümden de çıkmış olur. Ya da şöyle demek gerek; hayattan sonra devam eden şey ölümdür, ama hayatta iken ölüme doğru gidilir. Ölümün yaşamakta olana, yani ölmekte olana yaptığı, ölmüş olana yaptığından daha acıdır."

Montaigne kısaca diyor ki: Hayattan ettiğin kârı ettin, doya doya yaşadın, güldün ettin. Şimdi güle güle git.

Hayatın bittiği yer, aynı zamanda tamamlandığı yerdir. Yüz yıl yaşamış olan da bir yıl yaşamış olan da aynı sonuçla anılır. Ölüm.

Tüm bunları bilmelerine rağmen, ölüme duyduğu kaygı yüzünden hayatın tadını alamaz insan. Yarına duyulan endişe, şimdiyi katleder. Kaygı ve korkuların iç içe geçtiği bir hayat sağlıklı yaşanmaz. Ölüm karşısında insanların tüm mantığı devre dışı kalıyor. Bir insana, doğmadan önceki zaman için üzülmüyorsun da, ölümden sonraki zaman için neden üzülüyorsun dediğinizde, muhtemelen suratınıza öylece bakacaktır. Çünkü idrak edebildiğini değerlendirir insan. Oysa ölüm de kişi için idrak edilebilir bir şey değildir, ama tüm alışkanlıklar gibi bu da bilindiği zannıyla bir alışkanlığa dönüşmüş.

Şunu unutmamalı: İnsanların, hakkında en az bilgi sahibi olduğu şeydir ölüm ve bu konuda da şimdiye değin yapabildiği hiçbir şey yoktur.

Öyleyse insanlar yapamadıkları şeylere değil, yapabildiklerine odaklanmalıdır der Montaigne.

"Hayatın değeri uzun yaşanmasında değil, iyi yaşanmasındadır. Çok uzun yaşamış insanlar vardır, aslında pek az yaşamışlardır. Doya doya yaşamanın yılların çokluğuna değil, kişinin gücüne bağlı olduğunu unutmamalı. Her gün gidilen yere bir gün mutlaka varacaksınız. Ve herkes sizin gittiğiniz yere doğru gidiyor, aynı akışın içinde sürükleniyor. İnsanla birlikte yaşlanmayan bir şey var mıdır? Öldüğünüz anda binlerce insan, hayvan ve daha başka varlık da ölüyor."

Konu ölüm olunca insanların maskeyle gezdiğini söyler Montaigne. Bu kadar içinde olunan bir şeyi bu kadar görmezden gelmektir varılan sonu acı kılan. Eğer o maskeyi taşımazsa insan, gerçekleri daha net görecektir. Bir maskeyle insanın göreceği şeyler, o maskenin görebildiği şeylerle sınırlıdır. Ayrıca, ölümü görmezden gelmemiz durumu değiştirmiyor; zira hepimiz ölümün geçtiği yolun üzerindeyiz.

"İnsanın en
büyük aptallığı,
bir düşünceye,
sorgulamadan ve
tutkuyla bağlı
olmasıdır."

Ölçüyü kaçırmak

Günümüzün belki de en büyük sorunlarından biridir aşırılık. Bulaştığı her şeyi bir anda işlevsiz hale getiren, amacından çıkaran ve yok eden bir yaklaşımdır. Hayatın her katmanına sızan ve hemen her şeyi bir şekilde zehirleyen bu davranış biçiminin yarattığı rahatsızlığa olan tepki bile, bir şekilde dönüp dolaşıp tepki gösterilen şeyin kendisine bürünüyor: Aşırılığı aşırılıkla protesto etmek!

Okuduğumuz bir kitabı, dinlediğimiz bir müziği, izlediğimiz bir filmi ya da savunduğumuz bir hakkı ele alma biçimimizde hep aynı tavrın rengi belirgin: Aşırılık ya da ölçüyü kaçırmak.

Ya çok iyi deriz ya da çok kötü deriz. Bu ikisi de aşırılığın iki ucunu temsil eder. Ortası maalesef pek kullanılmıyor. Oysa bir kitap için pekâlâ ne iyi ne de kötüydü de denebilir. Ya da bir tabloya bakarken gerçekten

gördüğümüz şeyleri söylemek de yeterli olabilir. Başkalarının o tablo hakkında söylediklerini söyleyememeniz sizi cahil yapmaz. Ama görmediğiniz şeyleri yapay ifadelerle aktarmanız sizi kesinlikle cahil biri yapar. Bir başkasının ölçüyü kaçırmasını referans alarak bir sanat eserini değerlendirmek, ancak cahil bir kafanın içine düştüğü bir çaresizlik olabilir. Başkalarının sözleriyle düşüncelerinizi yamamayın.

Çağımız aşırılıklar çağı, her şeyi abartma çağı. Denge ve ölçünün savrulup yok edildiği bir çağ. Gerek ilişkilerde gerekse yaşamın kendisinde, hiçbir denge gözetmeksizin savrulup durulan saçma sapan bir çağ.

Eğer Montaigne çağımızı görseydi, bu konuda söyleyeceği ilk şey, insanların hâlâ değişmediği olacaktı. Çünkü bu konuya olan yaklaşımı aşağı yukarı aynı diyebiliriz.

İnsan tabiatı abartıyı ve aşırılığı kullanmaya hep meyilli olmuştur. Karşıdaki insanı doğruyla değil, abartıyla ikna etme dürtüsü genlerimize işlemiş adeta.

"İnsan elinde nasıl bir illet varsa artık, dokunduğu her şeyi değiştiriyor. Ve iyi ya da güzel olan her şeyi bozuyor. İyi olmak isteği bazen öyle aşırı bir tutkuya dönüşüyor ki bir iyilik bir anda bir kötülüğe dönüşebiliyor. Şöyle diyen de var: İyinin aşırısı olmaz, çünkü aşırıya kaçtı mı zaten iyi olmaktan da çıkar."

Okunu hedeften öteye atan bir okçunun, okunu hedefe ulaştırmayan bir okçudan farkı olmadığını söyler Montaigne. Aşırılık ve abartı tam da böyle bir şeydir; hedefin kendisini de geçer ve yetinmez, hedef için bir mesafe de biçer. İşte ölçüyü kaçırmak tam olarak böyle bir şeydir. Gerçekle ikna olmayanı gerçeğe abartı katarak ikna etmeye çalışmak, bir insanın düşebileceği en zavallıca durumdur.

Montaigne, düşüncede saplantı ve azgınlığın ahmaklığın en açık belirtisi olduğunu söyler. Kendini ikna edemeyen ve kendine karşı güven sorunu yaşayan insanların sarıldığı bir davranış biçimidir aşırılık. Hayatın ona sunduğu şeyleri gerçeğin en saf haliyle kabullenemeyen bir insanın başvuracağı ilk şeydir abartı. Kendisine sunulanları biraz soslandırmanın kime ne zararı olabilir ki? Oysa en büyük zararı yine kendisine verir. Eğer hayatı bu şekilde kabul ederseniz, bu şekilde de aktarırsınız. Gerçeğin karşılığı gerçektir. Ona abartı katmak bir şeyi değiştirmez, sadece sizi değiştirir. Ve kişinin gerçeğe farklı yaklaşması elbette durumu değiştirmez. Gerçek gerçektir.

Montaigne'in kendi çağında yaşadığı şeyler, her çağın yaşadığı ve insanların bir sonraki nesle aktardığı bir hastalık biçimidir. Evet, aşırılık bir hastalıktır. Gerçeği bir başka forma sokmak sağlık belirtisi olamaz elbette. Bir insan abartıya kaçmadan da, aşırılığa bulaşmadan da, ölçüyü yok etmeden de pekâlâ çok güzel şeyler yapabilir. Mühim olan süs değil, işin kendisidir. Neyi önemserseniz, onunla anılırsınız...

"Ruhta ve
bedende
rahatlık
olmadıkça,
döşek rahat
olmuş neye
yarar?"

İnsan vicdanı

İnsanın bu hayatta sınandığı en önemli yer, kendi vicdanıdır. Çünkü sadece orada kendisiyle baş başadır. Yaptığı her şeyi orada ele alabilir ve bir tek kendi kendisiyle değerlendirebilir. Nereye gidersek gidelim ne yaparsak yapalım, o da bizimle gelir. Vicdan bir anlamda insanın fren mekanizması olarak da görülebilir. Düşünceleri kendi vicdanına kaymamış insan yoktur.

Montaigne'in bu konuya olan yaklaşımı epey farklıdır; en zalim insanın bile vicdanına başvurduğunu söyler. Daha da zalimce şeyler de bu şekilde ortaya çıkar. Vicdanını rahatlatmak ve kendini haklı kılmak için. Aslında burada yapmak istediği şey, yaptıklarından dolayı kaçamadığı vicdanına yalan söylemeye çalışmaktır.

Vicdan bir uzuv gibidir, onu yok saymak yok olduğu anlamına gelmez. İnsan ne yaparsa yapsın, içinde bir parça da olsa vicdan hep kalacaktır. Çünkü vicdan insanın bir parçasıdır ve davranışlarıyla da onu yok edemez.

İnsanın kandıramadığı tek kişi kendisidir. Ve kendini kandırmaya çalışan bir insanın genelde bunu yapma nedeni vicdanıdır.

"Adaletimizin vicdanı üstüne tam bir fikir veren şöyle bir hikâye duymuştum: Yoksul bir köylü kadın, hak ve adalete olan inancıyla ünlü bir generale gelerek, bir askeri şikâyet eder. Kadının dediğine göre, bu asker zorla küçücük çocuklarının elinden birkaç lokmalık ekmeği almıştır. Çocuklarına yedirecek başka hiçbir şeyi olmadığını, çünkü ordunun bütün evleri talan ederek yiyecekleri aldığını söyler. Tabii bu konuyla ilgili de hiçbir kanıt yoktur. Kadına şöyle der general: İyi düşün, eğer haksız yere suç yüklüyorsan ceza görürsün. Kadın söylediği şeyde diretir ve işin doğrusunu anlamak için askerin karnı yarılarak açılır. Ve kadın haklı çıkar."

Kendi vicdanıyla hesaplaşmayı bilen insanı bu hayatta korkutabilecek hiçbir şey yoktur. İnsanın tüm korkuları kendisi içindir; ya bir suçun açığa çıkması, ya bir şeyden zarar görmesi, ya da ceza korkusudur. Kendi vicdanını yanında taşıyan bir insan bunlardan kolay

kolay korkmaz. Kendine hesap vermekten çekinmeyen bir insan, elbette yargılanmaktan da korkmaz. Kendini bilen bir insanı kim neyle korkutabilir ki?

Montaigne'e göre insanı en son terk eden şeydir vicdan. İnsan ölmekteyken bile vicdanıyla hesaplaşır. Hal böyleyken onu yok saymak neye yarar?

"Bir amaca
bağlanmayan ruh,
yolunu kaybeder.
Çünkü her
yerde olmak,
hiçbir yerde
olmamaktır."

Doğru olmanın ölçüsü

Çağımız onaylanma çağı olduğuna göre, her şeyi açıkça söyleyen bir arkadaşın tercihte öncelik olduğu pek söylenemez. Kimse eksik yanıyla yüzleşmek istemez, hele ki bu eksik yanının birisi tarafından bilinmesi. Bir arkadaş ne kadar çok onaylarsa onun sevgisi de o denli yüce oluyor. Tabii bu onaylanma karşılığında biriken sevgi pek ağır olmadığı için, ilk olumsuz eleştiride o sevgi de uçup gidiyor.

Onaylanma hastalığına tutulmuş insanların yaşadığı bir çağdayız. İnsanların onay ihtiyacı elbette her çağda vardı ama içinde bulunduğumuz çağ kadar vahim olduğu söylenemez. Durumun vahameti hangi çağda daha ciddi olursa olsun, her çağda ortak olan şey, bu konuya eleştirel bir şekilde yaklaşan insanların her daim olmasıdır.

Montaigne bu konuda çok netti; kollarını açmış bir şekilde bekliyordu hatalarını ona söyleyen dostlarını. Hem de bunu öylesine söylemiyordu. Çünkü hatasını ona söyleyen dostlarını bu şekilde daha iyi tanıma

imkânına kavuşuyordu. Kim olduğunu başkaları seni incitemeyecek kadar biliyorsan, insanların seni olduğu gibi anlatmalarından onların kim olduklarını ortaya çıkarırsın. Bazen nefretlerini kusarlar; ama bu siz öyle olduğunuz için değil, o kişi size duyduğu gerçek hislerini dışa vurduğu içindir.

Montaigne düşünce çatışmalarını pek severdi. Ve bu çatışmalar onu ne kırar ne de yıldırırdı; aksine, dürter ve kafasının çalıştığını söylerdi.

"İnsanların çoğunluğu eleştirilmekten kaçar. Oysaki bir insan bunu kendiliğinden istemeli, gelin beni eleştirin diyebilmeli. Özellikle, bir ders değil de karşılıklı bir konuşma gibi olan eleştiri. Birisi sizi düzeltmek istiyorsa ona açılmış kollarınızı gösterin, sıkılı yumruğunuzu değil. Sözleri ve düşünceleri bir olmalı dostların. Kavgacı olmayan dostluk, sağlam ve cömert de olmaz. Samimiyetten yoksun bir tavır ve insanları kırma korkusu bir dostluğa rahat nefes aldırmaz, aksine o dostluğun sonu olur."

Beni teslim alacak tek şey doğruluktur der Montaigne. İnsanlık tarihine dönüp baktığımızda herkesin aradığı ve en fazla istismar edilen şeylerden biri de doğruluktur. Çağımızda da durum aşağı yukarı aynıdır; herkes doğrunun peşinde, kimse doğru olmanın peşinde değil. Çünkü doğru birini bulmak, doğru biri olmaktan daha zahmetsiz olarak görülüyor.

Montaigne'in insan davranışları hakkında üzerinde en çok durduğu konulardan biri de doğru olmak ve doğru dostlardı. En iyi dostundan tutun uşağına kadar, hemen herkesin onunla dosdoğru konuşmasını isterdi. Lafı eğip bükmeden, acaba kırılır mı ya da kızar mı diye düşünmeden, gördüklerini olduğu gibi söyleyenleri etrafında isterdi.

"Biri bana çattığında uyanan öfkem değil dikkatimdir. Bana çatandan her daim bir şeyler öğrenirim. Yıl bittiğinde, uşağım karşıma geçip bana şunu diyebilmeli: İnatçılığın ve bilgisizliğin, şu kadar para kaybetmene neden oldu. İşte ben bunu istiyorum."

Doğruyu bulmak aslında tüm insanların kaygısı olmalı. Çünkü bir yanlışın mimarı sadece tek kişi değildir, birden fazla kişidir. Ve haliyle bir doğruya da sadece bir kişinin değil, birden fazla kişinin ihtiyacı olur.

Yaşadığı sürece doğru olmayı kendine görev edinmişti Montaigne. Çünkü ne olursa olsun, doğrudan uzak bir yaşamın eninde sonunda çökeceğini biliyordu. Yanlışlarla inşa edilen bir hayatı, doğrular eninde sonunda yıkacaktı. Ve yanlışlarla dolu bir yıkıntının altında kimse kalmak istemez.

İnsan hayata karşı ne kadar kör durmaya çalışırsa çalışsın, neyin yanlış neyin doğru olduğunu daima bilir. Çünkü bir gerçeği görmemek onu gerçek olmaktan çıkarmadığı gibi o gerçeği görmeyeni de kör biri yapmaz.

"Aslında
insanlar seni
hayal kırıklığına
uğratmıyor.
Sadece sen,
yanlış insanlar
üzerinde hayal
kuruyorsun."

"Yaptıklarınızdan pişman olmayın."

Montaigne'de görülebilecek en son şeylerden biridir pişmanlık. Kolay kolay pişman olmaz, yaşadığı her şeyi hayatının bir parçası olarak görürdü.

Geçmiş, onun için üstünde durulacak ve sürekli yanında taşınacak bir kılavuz olamazdı. Olsa olsa bir anılar albümü olabilirdi. Geçmişten elbette ders çıkarılmalıydı, ama ders çıkarayım derken bir anda hayatın tamamını kaplayan bir pişmanlıklar geçidine dönüşmesine de izin verilmemeliydi. Yaşanmış ve bitmişti. Deşmenin bir anlamı yoktu elbette.

"İnsan birbirinden öylesine ayrı ve çeşitli parçalardan yapılmış ki, her an, her parçanın ayrı bir görevi oluyor."

Ve haliyle yaşanan her şey de parçalardan biriydi. Buna geçmiş ve gelecek de dahildi. Her parçanın insan yaşamında kendine has bir yeri vardı.

Yaptıklarından ve yaşadıklarından kaynaklı pişmanlığı bir zayıflık olarak değil, gereksiz olarak görürdü Montaigne. Pişmanlığa dair düşünceleri, ölüme dair düşünceleriyle biraz paraleldir. Nasıl ki ölüm konusunda insanın yapabileceği bir şey yoksa, olmuş olan konusunda da yapacak hiçbir şey yoktu. Bir kez olanı kim tersine çevirebilirdi ki?

Yaşanmış ve bitmişti. Belki de bu yaşanmışlık gerekiyordu, olması lazımdı. Kim bilebilirdi ki?

Yaşadığımız döneme baktığımızda ise, insanların en çok yaşadığı zaman dilimidir geçmiş. Kendi pişmanlıklarına bulanmış insanların özgüven eksikliği her yerde karşımıza çıkıyor. Geçmiş, problem çözmeye odaklı olmayan insanların barınağıdır. Çünkü bir problemi çözmektense o problemin suçlusunu aramaya meyilli insanların en çok yaşadığı yer geçmiş ve en çok bahsettikleri şey de pişmanlıklarıdır.

Onlara göre gelecek, sisli bir hayalden öte bir şey değildir. Özgüveni eksik insanların en büyük sorunlarından biri de, hayal kurabilecek cesaretlerinin olmamasıdır. Bu da geçmiş ve pişmanlıklar hattına saplanıp kalmalarından kaynaklıdır.

Montaigne'in bu konudaki görüşleri epey keskindir: bir şeyi bir kez yaşarsın, ikinci kez yaşamanın bir anlamı yoktur. Defalarca yaşasan da pişmanlığa sebep olan durumu ortadan kaldırmaz.

Geçmişi ve geleceği dengeleyerek yaşayan insan, yaşamayı bilen insandır. Durumlardan etkilenmeyen, aksine durumları etkileyen denge ve ölçü sahibi insanlardır yaşamdan tat almayı bilenler. Kendilerini zamanın raf ömrü geçmiş bir dilimine hapsetmek ve orada yaşamak, insanın kendi eliyle kendini cezalandırmasından başka bir şey değildir.

İnsanı bu anlamda davranışlar sergilemeye iten, hemen her anını başkalarının ne diyeceği üzerine kurmaktır. Kendi düşüncelerinden çok başkalarının düşünceleridir kişiyi yaptığı her eylemde pişmanlığa iten. Herkesi memnun etmeye çalışmanın yorgunluğu ve stresiyle uğraşan bir insanın sağlıklı bir yaşam sürdürmesi elbette düşünülemez. Hayatı insanların söylediklerileriyle değil, onlara rağmen öğrenmek gerekir. Herkes hayata kendi penceresinden bakar. Haliyle herkesin doğruları kendisi için geçerlidir.

"Henüz vaktiniz varken doya doya yaşayın hayatı. Nihayetinde yanınıza kalan geçirdiğiniz günlerin sayısı değil, mutlu anlarınızın yansımasıdır."

Montaigne Hayat Nasıl Yaşanır'ın formülünü kendince bulmuştu. Her eylemi ve davranışı insan hayatının gereklilikleri arasında sayar ve yaşamını bu şekilde ele alırdı. Davranışlarımızdan elbette sorumlu insanlarız ama yanlış bir eylemin cezası pişmanlık olmamalıydı.

Her eylem, zamanı geldiğinde sebep olduğu şey olarak karşımıza çıkardı. Ve o gün geldiğinde bunu olgunlukla karşılamayı bilmeliydi insan.

Kendi hayatını inşa etmekle yükümlü bir insanın, pişmanlıklara ayıracak zamanı yoktur. Ne yaşadıysan yaşadın, bunlar sana ait. Yaşadıklarını kabul etmekle başlar hayata karşı olgun bir duruş. Dünü dert eden, günü de dert eder. Ve günü yaşamayan, yarını da göremez.

"Başkalarının
bilgisiyle bilgin
olsak bile ancak
kendi aklımızla
akıllı olabiliriz."

Öfkeyi yenmek

Kızdığımızda bağıran, konuşan biz değil hırsımızdır der Montaigne. Nasıl ki sis içinde her şey olduğundan daha büyük görünüyorsa, hırs içindeyken de suçlar durmadan büyür.

Hipokrat'a göre en ciddi hastalıklar, insanın yüzünü değiştiren hastalıklardır. Bunların başında da kontrol edilmeyen öfke gelir. Kişiyi kendinden geçiren öfkeden daha tehlikeli bir hastalık yoktur. Çünkü o öfke ki, insana her şeyi yaptırır. En küçük sorunu bile dağlar kadar büyük gösterir ve nice masum da öfke yüzünden zarar görür.

Öfkenin, tıpkı beyni olduğu gibi gözleri de kör ettiği bilinen bir gerçek. Beyin körleştiğinde gözün neyi gördüğünü kim bilebilir? Ve böyle bir duruma düşen insanın ne yapacağı da kestirilemez. Öfkesi yüzünden hayatı zindana dönüşmeyen var mıdır?

Hayatı en olmadık zorluklara sürükleyen ve bir süre sonra sanki hiçbir şey olmamış gibi aynı şeylerin tekrar tekrar yaşanması.

Montaigne öfke konusuna epey kafayı takmıştı. Öfkeyi bir hastalık olarak görür ve onun insan üstünde bıraktığı zararları ele alırdı. Sadece kendi dönemini değil, tarihte öfke yüzünden yaşanan hadiseleri de denemelerine konu ederdi.

Hiçbir şeyin öfke kadar insan düşüncesini saptırmadığını söyleyen Montaigne, öfke anında alınan ya da verilen hiçbir kararın da meşru sayılmaması gerektiğini düşünürdü. Çünkü öfkeli bir insanın sağlıklı düşünmesi çok zordu. Ayrıca öfkeli birinin verdiği cezayı da kimsenin hak ettiğine inanmazdı. Kendi dönemi için böyle düşünüyordu Montaigne.

Yaşadığı dönemde işler günümüz gibi değildi elbette, bir suça verilecek ceza için aylarca ya da yıllarca beklemeye gerek yoktu; hemen o anda suçun cezası verilebiliyordu.

İşte böyle durumlarda öfkesine kapılan bir yargıcın verdiği ceza elbette sorgulanmalıydı. Montaigne'in üstünde en çok durduğu konulardan biri de buydu.

"Öfke kendinden hoşlanan, kendi kendini şişiren bir hırstır. Bu durumla ilgili şöyle bir örnek var: İnsanların pek sevdiği ve doğruluğuyla bilinen bir komutan olan Piso, tek başına çayırdan dönen ve arkadaşının nerede olduğunu bilmeyen bir askerine çok kızar. Madem tek geldin, bu durumda onu sen öldürdün der ve bir anda askeri ölüme mahkûm eder. Asılacağı sırada kayıp olduğu

söylenen arkadaşı çıkar gelir. Bunu gören ordu bir anda sevinç çığlıkları atar. Cellat ikisini de alıp komutana götürür. Herkes onun bu işe sevineceğini düşünürken bunun tam tersi olur; öfkesi henüz geçmemiştir ve kendisini utandıran bu durum yüzünden öfkesi iyice artar. O an yenik düştüğü hırsıyla bir anda suçlu sayısını üçe çıkarır; bir kişinin masum çıkması, üç kişinin sonu olur. Birinci askeri arkadaşını kaybettiği için, ikinci askeri kaybolduğu için ve celladı da kendisine verilen emri yerine getirmediği için ölüme mahkûm eder."

Öfke saklanabilecek bir şey de değildir der Montaigne. İçine işlediği insanı da yakar. Kendi öfkesine teslim olmuş bir insan, kendisini cezaya mahkûm etmiş biri gibidir. İradesini teslim ettiği bir öfkenin içinde cezasını tamamlamaktadır.

Montaigne her şey gibi bunun da elbette üstesinden gelinebileceğini söyler. Hiçbir insan beraberinde öfkesini dünyaya getirmez. Onu burada, dünyada alır. Ve bunun da üstesinden gelinebileceğini gösterir. Nasıl ki hastalıkların üstesinden geliyorsak, aynı şekilde öfkemizin de üstesinden gelebilir, onu yenebiliriz. O bizi yenmeden bizim onu yenmemiz gerekiyor. Bir insana tamamen hâkim olan öfke, insanı aynı zamanda maniple eder. Öfkeli hiçbir insan, öfkeli olduğunu söylemez. Bunu da öfkeyle bağırarak söyler. Çünkü teslim olduğu öfkenin hem farkında olup hem de onu kabul etmemek, sürecin hastalık boyutuna ulaştığını gösteren en bariz örnektir.

"Dünyadaki
tüm fikirler
gösteriyor ki
yaşamanın amacı
mutlu olmaktır."

İnsanı anlamak

İnsan can çekişir gibi yaşar der Montaigne. İnsan yaşamının her katmanına sızan hüzne bulanma arzusu, insanı ömrü boyunca bir can çekişmenin içine sokar. Saadeti aramaya, onu yaşamaktan daha çok meyillidir. Bulunca içine düşülen bir boşlukla karşı karşıya kalır. Bu salt saadetle ilgili değildir; çok şey vardır ki insan onu sadece aramak ister, bulunca da ne yapacağını bilemez. Sanki insan yeryüzüne yaşamaya değil de aramaya gelmiş gibidir. Bir şey arıyoruz ama ne aradığımızı bilmiyoruz. Bilseydik eğer, bulduğumuz şeylerle mutlu olmayı da bilirdik.

İnsanın hüznü arayışa programlıdır. Oturup elde ettiklerinin tadını çıkaran insan çok azdır. Her elde ediş, bir başka kapıyı gösterir. Ve insan kapalı kapı görmeye dayanamaz, arkasında ne olduğunu merak eder ya da arkasındaki şeyin sahibi olmak isteyecektir.

Yıllarca çalıştıktan sonra emeklilik hayalleri kuran insanları düşünün; emekli olduktan bir süre sonra yeniden arayışlara girişirler. İnsan durmaya değil, aramaya

alışkındır. Oturmaya değil yürümeye programlıdır. Etrafında hareket halinde canlı bir dünya varken, kimse kendini diri diri hayata gömmek istemez.

İnsanın bu açıdan bazen durup dinlenmesi gerektiğini söyler Montaigne. Eğer oturup düşünmezse, ne yaptığını ve haliyle ne yapacağını da bilemez. Bir rüzgârın içinde savrulup duran insan, yaşadığının bile farkında olamaz. Durup etrafına bakmalı, durduğu yeri anlamalı ve ne yaptığının bilincinde olmalı. Yaşamayı bilen insan, kendini tartmayı da bilir. Ve kendini tartabilen biri, bakmadığı yerde bile nelerin olduğunu bilir.

"İnsan tabiatının yetersizliği maddeyi, eşyayı ve kazanımlarını, olduğu yalın haliyle elinde tutmasına engeldir. Kullandığımız her şeyi mutlaka bozuyoruz. İşimize yarar hale gelmesi için, altını başka bir madde ile karıştırıp bozuyoruz. Kavuştuğumuz zevk ve nimetler mutlaka dertlerle, üzüntülerle karışıktır."

İnsanın, kendini hüzne seve seve, bile bile bıraktığını söyler Montaigne. Hüzün ve onun getirdiklerini sever insan. Zira hüzünde insanı insana bağlayan bir şey de vardır. Belki de insanları hüzne çeken de budur. Ama haddinden fazla hüznün insanı yaşamdan kopardığı da bilinen bir gerçek. Hayattan kopuk bir yaşam mümkün değildir ve ölçüsü kaçmış bir hüznün, hayatın ipini gevşettiği de aşikârdır.

İnsan hayatı savruk yaşamaya müsait değildir, ince iplerle bağlı olduğu yaşamını hüzünle ıslatması bu ipleri çürütür ve bu da kopmanın eşiğidir.

Günümüz insanlarına baktığımızda da, hüznün başucunda olduğunu görüyoruz. Sert geçen hayatın bıraktığı kesikleri, yumuşak buldukları bu alana çekilerek tedavi etmeye çalışırlar.

Montaigne insan yaşamının sürdürülebilirliğini, insanın kuracağı dengeyle mümkün olduğunu düşünür. Bir kefe her daim diğerini dengede tutmalıdır. Bir yerde dengesizlik varsa, diğer tarafı da etkiler. Bu dengeyi kurmak, yaşamın bir parçasıdır.

Her insanın bu anlamda bir hayat terazisi olduğunu söyler ve bu terazinin ayarı da kişinin kendi elindedir. Ağır basan taraf, diğer tarafı etkisizleştirir. Ve etkisiz bir taraf olduğunda insan mutlaka bunun zararını görecektir. Tıpkı vücudumuz gibi; ihtiyacımız olan besinleri almayı ihmal ettiğimizde, bunun uyarısını vücudumuzdan alırız. Sadece ihmal edilen değil, çok fazla üzerine düşülen ve ölçüsü kaçan şeylerin de aynı şekilde bizlere zararı olacaktır.

Peki ne yapmalı insan? Bunun üstesinden gelebilir mi? Elbette gelebilir. İnsan aklının aştığı şeyler düşünüldüğünde, bunların çok kolay şeyler olduğu görülecektir. Bu konuyu bir sorun haline getiren neden ise şudur: Tarihe bakıldığında, aştığı şeyler düşünüldüğünde, nasıl olur da en basit konulara takılıp kalıyor insan? Üstesinden gelemediği için mi, yoksa hafife aldığı için mi?

"Maddi
fakirlik elbet
bir gün giderilir.
Ancak fakir
olan ruhsa,
çözüm bulmak
epey zordur."

Seyahat

Denemelerin ilk baskısı büyük bir görmüştü. Bu ilgiyi Montaigne elbette tahmin edemezdi. Bu başarının devamı için yeni arayışlar içerisine girmesi gerektiğini düşünüyordu.

O dönemlerde çok sık çektiği bir rahatsızlığı vardı; böbreklerinde taş vardı ve ne yaparsa yapsın bir türlü kurtulamıyordu. Türlü türlü şeyler denedi ama hiçbiri onu bu sıkıntısından kurtaramadı. Kırklı yaşların ortasındaydı ve böbreğindeki rahatsız edici taş sayılmazsa çok sağlıklıydı.

Onlarca şeyi denedikten sonra, bir başka öneri kulağına çalındı. Aslında bu öneri böbrek taşı düşürmek için o dönemlerde çok sık kullanılan bir yöntemdi.

Kendisine kaplıcalara gitmesi önerildi ve en iyi kaplıcalar da Fransa'da değil komşu ülkelerdeydi. Ve böylece 17 aylık Avrupa seyahatine başladı.

Bu seyahat Montaigne'i büyük bir dönüşüme uğrattı. Bir deneme yazarı için bu adeta bir ödül gibiydi. 17 aylık bu seyahatin böbrek taşı konusunda Montaigne'e ne kadar yararı oldu bilinmez ama sonraki denemelere yaptığı etki gözle görülürdü.

Her insanın en az bir kez olsun, yapıştığı yerden çıkıp dünyayı dolaşması gerektiğini söylüyordu Montaigne. Düşüncelerimizi şekillendiren gördüklerimizse eğer, her gün gördüklerimizin bize düşündürteceği ve söyleteceği şeyler de aynı şeyler olur. Hayatı bir çemberin etrafında tamamlamak bir ziyan değil de neydi? Bir alışkanlığın duvarına yapışmak elbette daha güvenli ama insana dair olan da bu duvarın arkasındaydı.

Kendi yaşam alanının dışını görmek, kişiye kendi yaşam alanını sorgulamayı da getirirdi. Her gün baktığın şey aynıysa, bir süre sonra baksan bile göremezsin. Çünkü algılar alışkanlığa düştüğünde, akıl da ezbere düşer. Ve insan bu çembere hapsolup kalır. İnsanın zihnen ölmesi de bundan kaynaklıdır. Zihni ve algılarını diri tutan, yaşamını da diri tutardı.

Montaigne'in seyahatlerde edindiği bir diğer alışkanlık da, kendini akışa bırakmaktı. Bir plan olmadan kendini öylece bu akışa bırakmıştı.

"Sola doğru gitmek hoşuma mı gitmiyor, o zaman sağa sapıyordum. Eğer ata binmek hoşuma gitmediyse, hemen orada duruyordum."

Hayatının büyük bir kısmını kendi mülkü içerisinde geçiren bir adam için bu akış, muazzam bir şeydi. Özünde özgürlüğün olduğu bu küçük eylemler, daha büyüklerinin de olabileceğini gösteriyordu. Planlı yaşamaya ve çalışmaya mecbur bir hayatı olan Montaigne'in en sevdiği şeylerden biri de bu olmuştu.

Seyahatte yaşadıkları Montaigne'in tutarlılığında bir şey eksiltmemişti, ama o güne değin içe bakarak yazan Montaigne, dışa bakarak yazmaya başladı. Çok geniş bir yelpazede ele aldı dünyayı. İçine toplumları, ülkeleri ve onlara özgü kültürleri de dahil etti.

Zihni yolda ve konaklanılan yerlerde karşılaştıklarıyla o kadar meşgul, her fırsatta yabancılarla konuşmaya o kadar hevesliydi ki, hastalığını bile unutmuştu.

Zihnen bir arınma halindeydi.

Montaigne'in bu seyahatte karşısına çok şey çıkmıştı; şeytan çıkarmadan ünlü bir soyguncunun idamına şahit olmaya kadar birçok şeyle karşılaştı. O, insanların ve kalabalıkların davranışlarına, kültürlere ve bunları yaşayış biçimine odaklanmıştı. Nasıl olur da arada sadece iki kilometre olmasına rağmen iki köy birbirinden bu kadar farklı olurdu?

Bunları sürekli gözlemleyip not ediyor ve üzerinde düşünüyordu.

Hayatın durağan olmadığını, capcanlı bir biçimde hareket halinde olduğunu ona en çok bu seyahat öğretti. İnsanların, hayatları boyunca bir şeye, bir yere ve bir

yaşama hapsolmamaları gerektiğini, özü itibariyle zaten böyle bir yapısı olmadığını düşünüyordu.

İnsan, kendine ait yaşamı bulmalıydı. Belki de, mecburen yaşadığı bu hayat ona ait değildi. En azından bunu bilmeliydi. Çünkü hiç kimse, kendisine sunulana razı olmak zorunda değildi. Eğer bir insan davranışlarından sorumluysa, yaşamını kurma hakkından da sorumluydu.

"İnsan her yerde
aynı insandır.
Bir insanın
yaradılışında
asalet yoksa,
kâinatın tacını
giyse yine de
çıplak kalır."

Kendin olmak

Montaigne için "çağını aşan biri" demek aslında yerinde bir ifadedir. İnsanlarla olan iletişimi, kimsenin önemsemediği konuları ele alışı, şakaları, misafirperverliği, konuşkanlığı ve heyecanlı kişiliğiyle her ortamda görmek istediğimiz türden biriydi. Konuşmaya çok önem verir ve bu şekilde insanın bir özgüvene kavuştuğunu belirtirdi. Yazılarak aşılamayan şeylerin, konuşarak aşıldığını düşünür ve konuşma ya da duyma yeteneğini kaybetmektense, görme yeteneğini kaybetmeyi tercih ederdi.

Konuşmanın önemini sıkça vurgulayan Montaigne, bunun sosyal yönünün gücünün çocuklara erken yaşlarda öğretilmesi gerektiğine inanırdı.

Konuşkan, neşeli ve hazırcevap insanları çok severdi. Ondaki enerji içinde bulunduğu ortama da yansır ve herkes onun bu konuşkanlığından cesaret alarak içini

dökerdi. Asla sıkıcı bir insan değildi, konuşmadığı zamanlarda genelde düşünürdü. Düşünmek de onun için bir konuşma biçimiydi. Günümüzde yaşasaydı, eğlence günlerinin ve partilerinin aranan ismi olurdu.

"Benim karakterimde, insanlarla iletişim kurmak ve kendini ortaya koymak öne çıkar. Tamamen açıkta ve herkesin görebileceği yerdeyim. İnsanların arasında yaşamak ve dostluk kurmak için dünyaya geldiğime inanıyorum."

Bu konuda haklı olduğu kesin, yoksa denemelerine bu kadar çok başlığı sığdıramazdı. Hayatın hemen hemen her alanını ele alan, her türlü yaşayış biçimine dokunan ve her kültürü didikleyen ve bunları araştırıp yazma zahmetine giren kaç kişi var?

Üstelik imkânların bir soylu için bile sınırlı olduğu bir çağda böyle geniş bir ilgi alanına sahip olmak, o kişinin yaşadığı çağın ötesinde biri olduğunu gösterir.

Denemeler'i okuyup ondan etkilenmeyen, şaşırmayan çok az insan vardır. Bu meraklı adamın tüm bunların farkına nasıl vardığını insan haliyle merak ediyor.

Montaigne'in evi, o dönemlerde gezgin sanatçılar tarafından sıkça ziyaret edilirdi. Yolgeçen hanı demek en doğru tabir. Bu ziyaretlerden Montaigne büyük keyif alır ve misafirlerini en iyi şekilde ağırlardı.

Montaigne insanların birbirlerini anlamalarının, birbirleriyle yaşamasıyla mümkün olduğuna inanırdı. Bunun için de bir arada bulunmaları gerekiyordu.

Yüksek bir hoşgörüye sahipti, en zor insanlarla bile anlaşabiliyor, hepsiyle de iş yapabiliyordu. Sahip olduğu düşünce yapısı insanlar tarafından sevgiyle karşılanıyordu. Renkli kişiliğini denemelerinde sıkça görürüz. Hayatına bir şekilde girmiş insanları mutlaka denemelerinde ele alırdı.

"Nezaket önemli bir bilimdir. Başkalarının yardımıyla bir kapıyı açabilmek ama aynı zamanda onlara da kapıyı tutarak yardımcı olmak gibidir."

Konu nezaket olduğunda Montaigne'in eline kimse su dökemezdi. Hayatı boyunca nezaketli, cömert, hoşgörülü ve anlayışlı bir insan olan Montaigne, sahip olduğu kişiliğiyle düşmanı bile kendine dost etmiştir.

Onu adeta haklı çıkaran bir hadise de yaşar. Bir gün, çiftliğinin yakınından geçmekte olan bir bölük askeri evine davet eder, ama sonradan, burayı ele geçirmek için geldiklerini fark eder. Ancak bir süre sonra bölük bu plandan vazgeçer. Ev sahibinin samimiyeti ve cömertliği onları o kadar etkiler ki, bölüğün başındaki komutan Montaigne'e kötülük yapmaktan vazgeçer.

Montaigne'in sahip olduğu kişilik, onu her yönden koruyordu. Onun dostu da olsanız düşmanı da olsanız, onun

zarar görmesini istemezdiniz. Başına gelen tüm kötü şeylerden de açıklığı ve kesinliği sayesinde kurtulmuştu.

"Bence insan ne olduğuna karar verirken dikkatli davranmalı. İyi tarafını da kötü tarafını da aynı biçimde ortaya çıkarmalıdır."

Montaigne, kendisi olmanın bir insan için en önemli şey olduğuna inanırdı. Ancak kendine yabancı bir insanın büyük hatalar yapacağını söylerdi. Kendini tanıyan bir insanın kendini açık etmekten de korkmayacağını ve bu açıklığın onun kötülüğüne değil aksine iyiliğine yönelik olduğunu düşünürdü.

"Dünyada
birbirinin eşi
ne iki görüş vardır,
ne iki saç kılı,
ne de iki tohum."

İnsanları anlamak

Kendim nasılsam, insanları ona göre değerlendirme hatasına düşmem der Montaigne. Her insan durduğu yerden yorumlar dünyayı. İnsanın durduğu yer, dünyada yaşadığı yerdir ve hayatı değerlendirme biçimi de durduğu yerde gördükleriyle sınırlıdır.

İnsanın bakış açısı ne kadar geniş olursa olsun, tam manasıyla her şeyi göremez. Dünya büyük, hayat ise geniştir.

Çoğu insanın düştüğü en büyük hata, başkalarını değerlendirirken kendinden yola çıkmasıdır. Her insan kendi başına bir dünyadır; şartları, eğitimi, kültürü ve deneyimleri farklıdır. Bir insanı tam anlamıyla hiçbir zaman anlayamayız. Anladığımızı söylememiz ise alışkanlıktan gelir. Diğer yandan, insanları anlamadığını söyleme durumuna kimse düşmek istemez.

Montaigne'in bu bakış açısı aslında doğru bir bakış açısıdır. Çağımızda çokça karşımıza çıkan bir telkin biçimi vardır: Empati.

Empati kurarak karşımızdaki kişinin yerine geçer ve onun yaşadığı şeye duyularımızla ortak olmaya çalışırız. Konuyla ilgili genel beyan budur. Bu soylu amaç elbette kulağa her daim hoş gelir ama sahip olduğu bu hoşluk çoğu zaman gerçeği de gölgeler.

Bir erkeğin doğum yapan bir kadına seni anlıyorum demesi gerçekten ne kadar mümkündür?

Hayatı kendi penceremizden ele almak, aslında kendimizi ele almaktır. Bir başkasına seni anlıyorum derken de aslında anladığımız kişi o değil yine kendimiziz. Bu hataya sıkça düşer ama bunun hata olduğunun üzerinde çok durmayız. Burada amaç niyet olduğundan sonuçla pek kimse uğraşmıyor.

Ortada kulağa hoş gelen bir niyet var, sonuçların canı cehenneme.

Montaigne bu konuda gerçekçi biriydi. Kolay kolay bu hataya düşmez ve birini anlıyorum derken aynı zamanda konuyu sesli bir şekilde de düşünürdü. Çünkü konuşmak ve anlatmak onun en sevdiği şeydi ve tüm sorunları da bu şekilde çözeceğini düşünüyordu.

Gerek yaşamına gerekse hayatına baktığımızda, söyledikleriyle yaptıkları arasında her daim bir tutarlılık olduğu gözlenir. Montaigne ağzından çıkanlara sadık birisiydi. Çok konuşan biri olmasına rağmen asla boş

konuşan biri durumuna düşmezdi. Çünkü ne dediğini bilirdi ve söylediklerini de her daim araştırırdı. Kısa bir deneme yazısı için bile gerekirse araştırma yapar ve bazen bunu deneyimlerdi. Hayat onun için deneyimlerle ilerler ve deneyimlerden süzülenler de kalem vasıtasıyla kâğıda dökülürdü.

"Yaptığım tek şey kendimi anlatmak.
Fakat beni değiştirecek bir şey öğrenirsem eğer,
anlattıklarım aynı olmayacak."

Montaigne'den bize kalan

Montaigne felsefeden psikolojiye, sosyolojiden siyasete kadar birçok alanda yazılar bıraktı. Onun ele aldığı her konu, mutlak suretle insanı ilgilendirir ve hayatın içinde yer alırdı. Onun denemeleri nasıl yaşaması gerektiğinden nasıl yaşanacağına, dil bilmenin gerekliliğinden hayvan sevgisine, aşktan savaşa, yemekten dostluklara kadar hemen her şeyi kapsayan yazılar içerir.

Kendisinden sonra gelen hemen her yazarı, felsefeciyi, siyasetçiyi ve düşünürü etkilemiş büyük bir isimdir Montaigne. Kendini tanı diyen Sokrates'in düşüncesini referans alarak kendini anlat demiştir. Kendini anlatan insanın hayatı da tanıyabileceğini ve hayatın içinde kendisine biçilen rolü de göreceğini düşünmüş ve buna yönelik çalışmalar yapmıştır.

"Bütün felsefelerin, araştırmaların, ilerlemelerin kaynağı meraktır. Sonun başlangıcı olan umursamazlık ise bilgiye, cesarete ve iyiliğe hiçbir merak duymayan; hatta bilgiyi öğrenmek için merak bile duymayan bir cehalettir."

Montaigne insana ders vererek hayatı öğretmezdi; bizzat yaşayarak, deneyimleyerek ve yazarak anlatırdı. Onun ders verme biçiminde her daim deneyimin kendisi vardı. Belki de bu yüzden insanlar o dönem olduğu gibi kendisinden sonraki dönemlerde de onu her daim bir öğretmen olarak gördüler.

Her çağın bir insanı olur denir, o dönemin Fransa'sının en önemli kişilerinden biriydi Montaigne. Bunu elbette o dönemden görmek zordu, ama sonraki yüzyıllarda Montaigne okundukça bu gerçek kabul edildi.

"Bildiklerimi söylemiyorum,
kendimi öğreniyorum."

"İnsanlar
başaklara benzer.
İçleri boşken
başları havadadır,
doldukça eğilirler."

FELSEFE KİTAPLIĞI

Kendisinin Efendisi Olmayan Hiç Kimse Özgür Değildir
Epiktetos

*

Unutma Mutlu Bir Hayat Çok Az Şeye Bağlıdır
Marcus Aurelius

*

Gladyatör Kararını Arenada Verir
Seneca

*

Cehennem Acı Çektiğimiz Yer Değil Acı Çektiğimizi Kimsenin Bilmediği Yerdir
Hallac-ı Mansur

*

Kaderini Sev Çünkü Aslında Hayatın Bu
Friedrich Nietzsche

*

Sen Beni Aşağılayabilirsin Ama Ben Aşağılanmam
Diyojen

*

Hayatın Değeri Uzun Yaşanmasında Değil, İyi Yaşanmasındadır
Michel de Montaigne